DE VOLGENDE TIEN JAAR

Partijgenoten,

onze partij is 15 jaar oud. We hebben niet alleen het recht, maar ook de plicht tot zelfonderzoek. Onze ontwerp-resolutie bevat een keur van taken, die wij in de eerstvolgende tien jaar hebben te verrichten. Het gaat niet alleen om die taken, waarover Den Uyl in de eerste plaats zal spreken, het gaat ook om ons, om onze partij, om de vraag, of wij in staat en bereid zijn die taken te vervullen. Het gaat erom of wij genoeg kracht, enthousiasme en bezieling bezitten.

Wij behoeven op een congres als het onze, partijgenoten, niet om de zaken heen te draaien. Allerlei tweederangs politici, maar soms ook mensen van onmiskenbaar niveau, stellen, dat het socialisme het einde van zijn dagen nadert. Men beschouwt dan het democratisch socialisme als een typische verdelingsbeweging, stelt vast, dat ieder ongeveer een billijk aandeel in de nationale koek gegarandeerd is, dat er weinig meer te verdelen valt en dus het socialisme overbodig geworden is. Met een zekere wellust wordt dan voortdurend gewezen op de krisis, welke de Labour Party in Engeland doormaakt. Zulk een ontwikkeling zou ons dan ook binnenkort te wachten staan.

Ik kan mij voorstellen, dat er velen onder u zijn die, gelet op de kracht en de ontwikkeling van onze partij en vooral gelet op het feit,

dat - indien ik de burgerlijke pers mag geloven - het kabinet-De Quay op z'n zachtst gezegd aan zijn "herfsttij" begonnen is, zulke beweringen de moeite van het beschouwen nauwelijks waard vinden.

Akkoord ! Maar, partijgenoten, wij zijn een levende beweging van kritische mensen. Fouten, mislukkingen, teleurstellingen worden ook in onze eigen partij breed uitgemeten. Vergelijkingen met het verleden worden gemaakt en vallen niet altijd ten gunste van onze eigen tijd uit. Dat de opperste wet, die het politieke gebeuren beheerst, die van de verandering is, die van de plotselinge omslag van het ene uiterste in het andere, wordt daarbij maar al te vaak vergeten. Wij weten allen, dat wij de neiging hebben het verleden te romantiseren en de fouten van het heden extra-fel te belichten. Toch, ondanks deze wetenschap, bezondigen wij ons voortdurend aan een vaak ongezonde hunkering naar het verleden. Conservatieven doen dat uiteraard meer dan progressieven, maar ook hij ons wekken soms

heilzame veranderingen ergernis.

Partijgenoten, ik zeg dit omdat ik voor een cultuur, maar ook voor een politieke partij, niets zo gevaarlijk vind als de angst voor veranderingen. Ik zou in dit verband graag professor Geyl aanhalen, die in zijn "Vitaliteit der Westerse beschaving" o.a. zegt:

"Heeft werkelijk de begeerte naar stoffelijk welzijn de mensheid meer dan ooit aangeraakt en haar het geestelijke doen verwaarlozen? Als iedere boetprofeet, iedere aanklager van zijn tijd van welk gedachtenstelsel uit ook, zo graag de vergelijking met het verleden inroept, dan is het omdat hij daar vrij spel heeft. Niets is gemakkelijker dan te werken met fatsoeneringen of vereenvoudigingen van het verleden, waarin de werkelijkheid, die vroegere generaties met niet minder moeite en nood beleefden dan wij, nauwelijks meer aanwezig is, maar die het voor het effect gewenste contrast opleveren. De historicus weet - of hij kan weten, dat in de eeuwen van de heerschappij der kerk, of der kerken, de mens minstens zozeer gebonden was aan de materie, dat zijn kinderlijk of dogmatisch geloof hem voor hebzucht of hartstocht niet hoedde, dat de maatschappelijke regelingen van eigendom, bestuur of rechtspraak met oen verdrukking en wreedaardigheid gepaard gingen."

Deze woorden van Geyl, die ik met instemming - dat geldt niet voor al zijn opvattingen - heb aangehaald, moeten wij ook op onze partij, onze socialistische beweging durven toepassen, Ook bij ons hebben heilzame veranderingen ontstemming, wrevel en ergernis gewekt. Ook bij ons wordt het verleden geromantiseerd. Ook in onze rijen zijn er, die vergelijkingen met het verleden maken, wetende dat men dan tegenover het heden vrij spel heeft. Wetende - ja partijgenoten - maar meer nog niet bewust wetende. Hoevelen realiseren zich, dat in de donkerste dagen voor onze partij na de oorlog, onze macht groter was dan ooit voor de oorlog ? Wie denkt bij het lezen over de strijd binnen de socialistische partijen van thans aan de scheuringen en twisten van en binnen de vooroorlogse socialistische partijen ? Wie van degenen, die voortdurend en voor een deel wellicht terecht klagen, dat ons toekomstbeeld niet eenvoudig en bezielend genoeg is, herinnert zich daarbij tegelijkertijd de wanhoop van de jongeren van 1936 en 1937, niet alleen vanwege de werkloosheid, maar ook vanwege de uitzichtloosheid van

het socialisme zelve ?

Toegegeven, wij weten nu, dat de welvaart zich slechts in één toestand als geluk voordoet, namelijk daar waar zij ontbreekt. Maar wij weten ook, of dienen te weten, dat armoede slechts romantisch is voor de welvarenden, met de zekerheid van de welvaart op de achtergrond.

Ik wil in dit verband ook iets zeggen over de jeugd en onze houding tegenover de jeugd. Eerst iets over de A.J.C. Geen jeugdbeweging heeft zoveel eisen aan haar leden gesteld, op alle gebieden. Het was een beweging van offervaardigheid, van onzelfzuchtigheid, van idealisme. Hoeveel heeft de A.J.C. niet betekend voor velen, die nu op vooraanstaande en minder vooraanstaande plaatsen onze partij dienen. Maar, partijgenoten, laat men haar kracht en ledental niet overschatten. De vooroorlogse jeugdbeweging had ook haar zwakke kanten. Socialisme is ook - en naar mijn gevoel in toenemende mate - "leven met de massa". En daar heeft de A.J.C. nimmer voldoende gevoel voor gehad en gezien haar functie indertijd ook niet kunnen hebben .

Voor de massajongen en het massameisje kon de A.J.C. alleen wat doen wanneer zij ophielden massa te zijn. Zij steunde hen niet als deel der massa. Intussen, partijgenoten, deze kritiek op een A.J.C., waaraan ik met bewondering en warmte terugdenk, lost onze eigentijdse problemen ten aanzien van de tegenwoordige jeugd niet op. Ik wil er alleen mee zeggen, dat het verlangen naar een A.J.C. in 1961 ongewenst is. Intussen gaat het er mij niet in de eerste plaats om de A.J.C. te bespreken, wél om te pogen de jonge mens van heden zo goed mogelijk te tekenen. Ik zal echter helaas met een gebrekkige poging moeten volstaan.

De jeugd van vandaag zoekt minder dan vroeger naar eigen levenskaders. De jongeren staan tegenover deze maatschappij anders dan de jongeren van 1930 tegenover de maatschappij van 1930. Zij veroveren zich niet gezamenlijk, via een jeugdbeweging, een eigen plaats in de maatschappij. Zij doen dat individueel. Zij moeten weinig of niets van een jongeren-miniatuurmaatschappij hebben. Dat betekent, dat de jeugd beweging oude stijl haar emancipatiefunctie heeft verloren, dat zij niet langer een leidinggevende kern is, die de spelregels bepaalt. Dit feit, plezierig of onplezierig, is er.

Ik geloof, dat nog een tweede feit geconstateerd mag worden. De ouderen pogen nog altijd het socialisme van de jongeren te formuleren. Dat nemen die jongeren niet. Dat hebben ze

overigens nooit gedaan, maar nu minder dan ooit. De jongeren wensen een actueel beleid, dat op socialistische beginselen steunt. Een jongere partijgenoot sprak onlangs van een storing in de communicatie tussen de generaties. En hij constateerde voorts, dat de ouderen zich veel bezorgder maken over de jongeren dan omgekeerd. Nu lijkt mij dat laatste niets nieuws en ook niet zo bijzonder verontrustend. Maar een storing in de communicatie en het contact tussen jongeren en ouderen is voor een socialistische beweging veel en veel bedenkelijker en verontrustender dan voor een conservatieve. Verhalen over het verleden van de zijde van de ouderen zijn bepaald niet de middelen om die storing op te heffen. Het is een waarschuwing die niet nieuw is, maar ik heb het gevoel, dat ze helaas nog niet overbodig is. Men moet wel van elk psychologisch inzicht gespeend zijn om te denken, dat men de jongeren kan winnen door voortdurend met nauwelijks ingehouden trots hen voor te houden hoe slecht het vroeger was, hoe hard er door de jongeren in die tijd werd gewerkt en hoe goed de jongeren van vandaag het wel hebben. Wij socialisten dienen ervoor te waken, dat wij niet proberen de jongeren van vandaag in dit opzicht een politiek minderwaardigheidscomplex te bezorgen. Ons past enige bescheidenheid.

Een andere waarschuwing het is goed de waarde van de jeugd te onderkennen en te erkennen. Ik ga verder: de bereidheid om van de jongeren te leren, moet onder alle omstandigheden aanwezig zijn. Maar belangstelling en waardering moeten oprecht en gezond zijn. Geen jeugdverering, jeugdnabootsing als ouderdomsverschijnsel, als onzekerheidsuiting, uit angst vroegtijdig te moeten terugtreden ten gunste van nog niet rijpe opvolgers. Ook in 1961 mogen wij Beethoven rustig een historische en Elvis Presley een hysterische figuur noemen, zonder angst het contact met de jeugd te verliezen. En "De Idioot" van Dostojewski blijft nu eenmaal meer leesbaar dan de idiotieën van Simon Vinkenoog.

Ik houd niet van politici, die als het ware door middel van gedetailleerde enquêtes van de jeugd willen horen, wat zij op hun beurt diezelfde jeugd als politiek program dienen voor te zetten. Aan zulke programs ontbreekt nu precies wat de jeugd van politici verlangt: waarachtigheid, oprechtheid on vooral de moed om desnoods impopulair te zijn.

Laat een socialistische partij, die waarlijk met de jeugd contact wil hebben, ais jongeren erkennen, die jongeren opnemen, maar laten wij hen niet naar de ogen zien. Zij zouden ons er alleen maar om verachten - en terecht.

En tenslotte dit: er is gebrek aan politieke belangstelling bij ons volk en vooral ook bij de

jeugd. Dat moeten wij durven onderkennen en kritiseren. Maar dat zal stellig niet moeten geschieden door politici, wier leven alleen door de politiek wordt beheerst en wier belangstelling niet verder gaat.

Partijgenoten, ik heb dit alles niet gezegd uit gebrek aan respect voor datgene, wat vroegere generaties van socialisten voor ons volk en voor onze beweging hebben gedaan. Integendeel: ik ben van oordeel dat indien de socialisten van deze tijd werkelijk waardering willen tonen voor wat tot stand gekomen is, zij dezelfde moed en dezelfde wil tot verandering aan de dag moeten leggen, als hun voorgangers. Wij zijn er niet alleen om de geschiedenis van bet socialisme te bestuderen. Wij zijn er ook en in de eerste plaats om geschiedenis te maken. En als ik het nu, partijgenoten, op wat vreemde en weinig verfijnde wijze mag zeggen: ik vind de V.V.D. een soort politieke Marlene Dietrich: van veraf charmant, verleidelijk zelfs, maar bij nadere bestudering is zij echt aan de A.O.W. toe. Met excuses aan Marlene en de A.O.W.

En onze partij: jong, fris, krachtig, het leven aandurvend, maar soms met een bijna overdreven behoefte er wat ouder uit te zien, op haar moeder te lijken.

Partijgenoten, het is voor een onderneming geen schande haar verkoopafdeling te moderniseren, ook al is haar produkt nog zo goed, Dat is het ook niet voor een politieke partij. En die politieke partij zijn wij allen. Dat is niet alleen de Tesselschadestraat, zelfs niet in de eerste plaats de Tesselschadestraat , maar - ik herhaal - dat zijn wij allen, leden van grote en kleine afdelingen van een moderne, krachtige partij die ons product soms op een ouderwetse wijze aan de man proberen te krijgen.

Partijgenoten. Mijn tweede kanttekening is van geheel andere strekking. Zij gaat over het wezen van het democratisch socialisme zelve. Een bioloog heeft de mens genoemd een aap, die piekert. En inderdaad partijgenoten, wij zijn de enige wezens die piekeren, die de wereld niet aanvaarden zoals zij is maar die haar trachten te beïnvloeden, te veranderen, te verbeteren. Wij hebben onze idealen, wij streven naar wat zou kunnen zijn. Wij weten, dat wij daarbij voortdurend langs de afgrond gaan. Al onze kennis en wetenschap, al onze technische mogelijkheden kunnen de mens dienen; zij vormen echter evenzovele bedreigingen van de mens, die geen keuze wil doen, die niet de moed heeft waarde-oordelen uit te spreken en politieke beslissingen te nemen.

Partijgenoten, ik wil niet zeggen, dat het democratisch socialisme het enige politieke stelsel is, dat vanzelfsprekend bij de mens past, maar ik wil wel stellen - en laat ik het nu maar niet vriendelijk voor ons zeggen - dat onze bemoeizucht, ons

dirigisme, bij ons pogen om van deze wereld zoveel mogelijk te maken, in ieder geval niet in strijd zijn mot de menselijke natuur. En mag ik er dan aan toevoegen, dat naar mijn oordeel planning en dirigisme vaak veel minder gevolg zijn van politieke hobbies van ons dan van het pogen van mensen om in deze technisch en economisch ingewikkelde maatschappij de problemen de baas te blijven. Planning on ordening zijn geen wezensvreemde handelingen, maar bij de mens behorende pogingen om zijn wereld de baas te blijven, om zich zijn vrijheid te veroveren. Dat het democratische socialisme deze middelen niet aarzelend en tegenstribbelend ondergaat, maar ze positief aanvaardt, komt doordat in het politieke denken van de socialist twee zaken centraal staan: gerechtigheid en vrijheid. Eén van onze grootste theoretici heeft het socialisme gedefinieerd als een in de tijd veranderlijke vorm van een eeuwige drang naar een zedelijk-maatschappelijke orde. Partijgenoten, mij zegt dit eerlijk gezegd meer dan alle artikelen uit ons beginselprogram. Het zal u in dit verband, duidelijk zijn, dat, hoezeer ik ook bereid ben en er zelfs voor pleit, onze partij aan te passen bij ons maatschappijbeeld, ik geen ogenblik bereid ben mee te gaan met diegenen, die het met de solidariteit op een akkoordje willen gooien. Een socialist, die aarzelt om van de mens solidariteit te eisen, dreigt één van de meest wezenlijke kenmerken van hot socialisme prijs te geven. De eis tot solidariteit zal altijd verzet oproepen, maar we kunnen die eis niet opgeven omdat zoveel mensen er moeite mee hebben. Alle theoretische systemen, alle denken ten spijt: het socialisme blijft ook en zal moeten blijven een eis van de mens aan zichzelf. Het lijkt mij helaas niet overbodig op te merken, dat al onze drang tot verandering ten doel heeft een democratische gemeenschap van niet alleen formeel, doch wezenlijke vrije mensen. Wezenlijk vrije mensen, dat zijn mensen, die niet alleen het ik, maar ook het wij kennen, die niet alleen vrijheid voor zichzelf of voor hun groep vragen en dus in feite om een recht tot dwingelandij, maar mensen, die weten, dat enkeling en gemeenschap bij elkaar horen.

Partijgenoten, wij - mensen van 1961 - hebben niet zoals vroegere generaties, de zekerheid van de komst van het socialisme. Wij zijn geen socialist vanwege ons superieur toekomstbeeld, wij zijn socialist vanwege onze betere motieven. Wij weten niets met zekerheid over de toekomst. Wij weten echter heel zeker, dat wij aan de toekomst moeten werken en dat wij dit moeten doen vanuit onze

socialistische opvattingen. Wij, democratische socialisten, weten niet beter dan wie ook, hoe de ontwikkeling zal zijn, maar we menen wel beter te weten, hoe wij deze ontwikkeling kunnen en willen beïnvloeden. Bij ons staat het doel voorop: de taken, die wij hebben te verrichten in het belang van een betere toekomst zijn voor ons hot gewichtigst. Het socialisme van 1961 is geen heilsverwachting, zelfs geen heilsgeschiedenis van de staathuishoudkunde, geen wereldgodsdienst, maar een opgave, een opgave in dienst van de mens. In die zin durf ik het definiëren als taak-socialisme. Het is daarom, dat in de ontwerp-resolutie een keur uit de taken, die wij hebben te verrichten in de eerstvolgende jaren, aan u is voorgelegd. Wij hebben en we willen ook niet hebben een systeem van voorstellingen over do toekomst, waartegenover wij in een kinderlijke en onkritische geloofshouding staan. Wij hebben idealen, geen ideologie. Wij dromen niet over een zekere toekomst; wij werken aan de toekomst, hier en nu, vanuit onze socialistische visie. Wij weten, dat de wereld van vandaag heel wat meer mogelijkheden biedt dan de wereld van 50 jaar geleden, maar we weten ook, dat ze erbarmelijk is in vergelijking met datgene, wat wij ervan zouden hebben kunnen maken. Daarom zijn onze taken voor de eerstvolgende tien jaren zo vele en zo veelsoortig. Het is onmogelijk in een zo korte tijd als mij ter beschikking staat, alle punten, in de ontwerp-resolutie opgesomd, te bespreken. Het is ook niet nodig; het staat er nogal duidelijk, dacht ik.

Burger heeft er ook reeds het een on ander over gezegd. Den Uyl zal er uitvoeriger en (in onze taakverdeling is dat zo geregeld) nader op ingaan.

Laat ik pogen ruw en grof onze taken samen te vatten. Dat kan ik het beste doen in de woorden van onze meileuze: De maatschappij hervormen - de volken bevrijden - de vrede dienen.

Er staat opzettelijk in de ontwerp-resolutie, dat wij de maatschappij van vandaag moeten zien, zoals zij is, en dat wij niet moeten uit gaan van een maatschappij, zoals ze was. Maar er staat met niet minder nadruk, dat wij de maatschappij moeten willen veranderen, dat wij ingrijpende wijzigingen moeten aandurven. Het gaat ons n.l. niet alleen om een welvarende, het gaat ons om oen rechtvaardige maatschappij.

Het socialisme wil geen liberalisme voor de kleine man zijn. Het gehele toekomstbeeld van de V.V.D. komt hierop neer, dat de ondernemer in een auto met staartvinnen en de arbeider in een Dafje mag rijden over 15 jaar. En dan moet die

arbeider verder maar ophouden met zeuren over een beter en rechtvaardiger wereld. Onze taak is het de maatschappij wezenlijk te herzien. Hoeveel wij in de afgelopen 15 jaar ook gepresteerd mogen hebben, de structuur van de maatschappij hebben wij slechts op enkele punten ingrijpend gewijzigd. Wij konden ook niet meer doen misschien, maar wij zullen in de toekomst wél meer moeten doen.

Wij willen deze maatschappij veranderen en om haar te kunnen veranderen zullen wij haar ook moeten beveiligen. Wij hebben helaas aan de vele sociale verzekeringspremies er één moeten toevoegen, die van de verzekering tegen het communisme. Onze resolutie spreekt ook op dit punt duidelijke taal.

Enkelen uwer zullen misschien vinden, dat wij in onze eisen wel wat ver gaan, dat wij eisen stellen, die niet zo maar te verwezenlijken zijn. Ik geef dat toe, maar een politieke partij moet het aandurven verder te zien dan één parlementaire periode. Men kan natuurlijk wel stellen, dat het nogal stoutmoedig is om te eisen dat de ouderdomsuitkering, te samen met de bedrijfspensioenen, tot 70% van het loon moet worden opgevoerd.

Men kan zeggen, dat dit niet een-twee-drie te verwezenlijken is, maar ik stel daartegenover, dat deze eis in de toekomst verwezenlijkt móet worden vanwege de sociale rechtvaardigheid en dat zij ook verwezenlijkt kán worden. Sommigen zullen ons daarbij voorhouden, dat het economisch onmogelijk is, zoals er in het verleden mensen zijn geweest die beweerden, dat de maatschappij fundamenteel zou worden ontwricht indien de arbeidstijd zou worden verkort, zoals er in 1948 waren, die de gedachte van de Algemene Ouderdomswet naar het rijk der fantasie verwezen. Maar zij kregen ongelijk, zij zullen het ook nu krijgen.

Er is nog een punt, waar ik iets over wil zeggen. Mag ik, partijgenoten, na wat Ruygers heeft gezegd over de onderontwikkelde gebieden in de wereld, dan voor ons land de aandacht vragen voor onze probleemgebieden. Voor socialisten ligt hier een taak, een belangrijke taak, zowel economisch, sociaal als cultureel, die wij met fantasie en overtuiging zullen moeten aanpakken en uitvoeren.

Het is duidelijk en niet toevallig, dat in onze resolutie niet alleen van sociale rechtvaardigheid en van economische democratie, maar ook van onvoldoende culturele spankracht wordt gesproken. Zender een evenwicht van geestelijke en

stoffelijke waarden geen cultuur. De toenemende welvaart zal ons de kans bieden een krachtige cultuurpolitiek te voeren, waardoor sociale en cultuurpolitiek elkaar eindelijk kunnen ontmoeten. Hier ligt één van de meest wezenlijke taken voor het socialisme en ook hier onderscheidt het zich duidelijk van het liberalisme in zijn poging tot opbouw van een harmonische gemeenschap.

Het zijn vele en veelsoortige taken, die wij hebben te vervullen. Wij zullen ze nuchter on toch met bezieling ter hand moeten nemen. De pruilerige conservatieven, die in de schaduw van gisteren leven, zullen ons wel kunnen hinderen maar niet tegenhouden.

De eerstvolgende tien jaren zullen voor de gehele wereld misschien van beslissende betekenis zijn. Heel veel is onzeker - helaas. Maar wij weten met grote zekerheid, dat wij moeten en zullen werken aan onze internationale en aan onze nationale taken, geïnspireerd door het besef dat wij aan en voor een werkelijke gemeenschap bouwen.